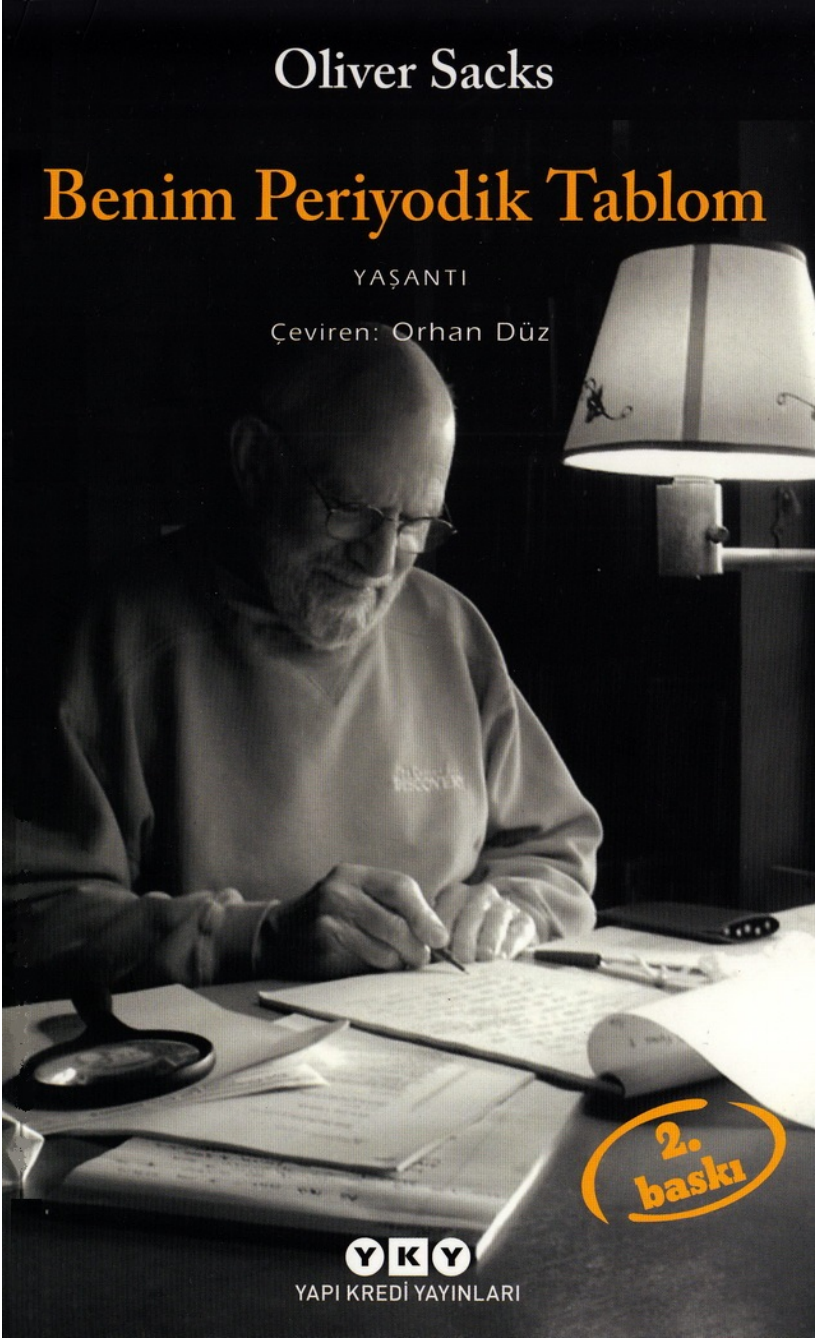
Oliver Sacks

Benim Periyodik Tablom

YAŞANTI

Çeviren: Orhan Düz

2. baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

BENİM PERİYODİK TABLOM

Oliver Sacks 1933 yılında Londra'da doktorlar ve bilim insanlarının çoğunlukta olduğu bir ailenin (annesi cerrah, babası aile hekimiydi) üyesi olarak dünyaya geldi. Tıp eğitimini Oxford Üniversitesi'nde tamamladı, San Francisco Mt. Zion Hastanesi'nde ve UCLA'de ihtisas yaptı. 1965 yılından itibaren nöroloji alanındaki çalışmalarını New York'ta sürdürdü. 2007'de Columbia Üniversitesi Tıp Merkezi'ne Nöroloji ve Psikoloji Profesörü olarak atandı. Son yıllarında NYU Tıp Fakültesi'nde öğretim görevlisi olan Dr. Sacks, NYU Epilepsi Merkezi çalışmalarına katkıda bulundu ve Warwick Üniversitesi'nde ders verdi. 1966 yılında Bronx'taki Beth Abraham Hastanesi'nde nöroloji danışmanı olarak görev yaparken deneysel bir ilaçla tedavi ederek hayata döndürdüğü hastalarını anlattığı *Uyanışlar* (2003, YKY) aynı adı taşıyan Oscar adayı bir filme uyarlandı ve Harold Pinter tarafından *A Kind of Alaska* adlı bir oyuna dönüştürüldü. Tourette sendromundan otizme farklı nörolojik vaka tarihçelerini anlattığı *Karısını Şapka Sanan Adam* (1996, YKY) ve *Mars'ta Bir Antropolog* (2011, YKY) kitaplarıyla uluslararası üne kavuşan Sacks, *Sesleri Görmek*'te (2001, YKY) sağır insanların dünyasını ve işaret dilini, *Renkkörleri Adası*'nda (1998, YKY) üyeleri renkkörü olan sıradışı bir topluluğu anlattı. Doktorluk deneyimini *Migren*'de (2010, YKY), hastalık deneyimini *Dayanacak Bir Bacak*'ta (2012, YKY) paylaşan yazarın eşsiz otobiyografisi *Tungsten Dayı: Kimyasal Bir Çocukluğun Anıları* 2001'de (2004, YKY) yayımlandı. *Oaxaca Günlüğü* (2013, YKY) adlı bir gezi kitabı da bulunan ve son kitapları *Aklın Gözü* (2013, YKY), *Müzikofili – Müzik ve Beyin Öyküleri* (2014, YKY), *Halüsinasyonlar* (2015, YKY) *Hareket Halinde – Bir Hayat* (2016, YKY) olan yazar 30 Ağustos 2015'te Manhattan'da öldü.

Orhan Düz 2000 yılında Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'nden mezun oldu. *Yarın Çok Güzel Olacak mı?* ve *Unutulmayan Film Replikleri* gibi derleme kitaplarının yanı sıra çok sayıda çevirisi var. Halen İstanbul'da yaşıyor ve kitap çevirmenliğine devam ediyor.

Oliver Sacks'ın
YKY'deki kitapları

Karısını Şapka Sanan Adam *(1996)*
Renkkörleri Adası *(1998)*
Sesleri Görmek *(2001)*
Uyanışlar *(2003)*
Tungsten Dayı *(2004)*
Dayanacak Bir Bacak *(2010)*
Migren *(2010)*
Mars'ta Bir Antropolog *(2011)*
Oaxaca Günlüğü *(2013)*
Aklın Gözü *(2013)*
Müzikofili – Müzik ve Beyin Öyküleri *(2014)*
Halüsinasyonlar *(2015)*
Hareket Halinde – Bir Hayat *(2016)*
Benim Periyodik Tablom *(2017)*

OLIVER SACKS

Benim Periyodik Tablom

Yaşantı

Çeviren
Orhan Düz

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları – 4787
Edebiyat – 1366

Benim Periyodik Tablom / Oliver Sacks
Özgün adı: **Gratitude**
Çeviren: **Orhan Düz**

Kitap editörü: **Darmin Hadzibegoviç**
Düzelti: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

Çeviriye temel alınan baskı: Alfred A. Knopf, 2015, Toronto
1. baskı: İstanbul, Ocak 2017
2. baskı: İstanbul, Mart 2018
ISBN 978-975-08-3899-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334
Copyright © 2015, Oliver Sacks

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz • 11

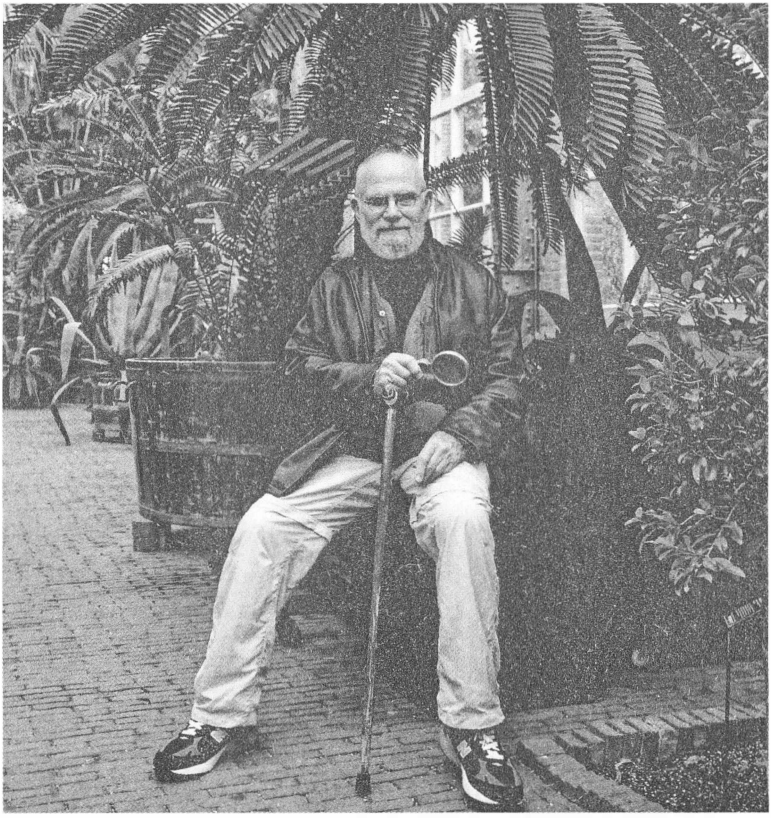
1. Cıva • 17

2. Benim Hayatım • 25

3. Benim Periyodik Tablom • 33

4. Şabat Günü • 43

Ölümle yüz yüzeyim şimdi,
ama yaşamla işim bitmedi.

Önsöz

Hayatının son iki yılında yazdığı bu dört yazıda Oliver Sacks, çarpıcı bir incelik ve berraklık içinde yaşlılık, hastalık ve ölümle yüzleşiyor. 2013 yılının Temmuz ayında kutladığı sekseninci doğum gününden çok değil, sadece birkaç gün önce bir oturuşta kaleme aldığı, "Cıva" adındaki ilk yazı, ihtiyarlık çağıyla birlikte gelen bedensel ve zihinsel zayıflıkları es geçmeden bu çağın zevklerini övmektedir.

On sekiz ay sonra, *Hareket Halinde* adını verdiği otobiyografisinin son halini tamamlamasının üzerinden çok geçmeden Dr. Sacks, tanısı ilk 2005'te konmuş olan, gözündeki nadir rastlanan melanomun karaciğerine yayıldığını öğrendi. Bu türden bir kanser için çok az tedavi seçeneği vardı ve doktorlar altı ay kadar kısa bir ömrünün kaldığını tahmin ediyorlardı. Günlerle anılabilecek kadar kısa bir sürede "Benim Hayatım" adlı yazısını tamamladı. Bu yazıda dolu dolu yaşadığı bir hayatın benliğini saran kıvancını dile getiriyordu. Fakat hemen yayımlama konusunda tereddüt içindeydi. Yoksa yazı tam kıvamını bulmamış mıydı? Ölümcül hastalığının haberini başkalarıyla paylaşmak istiyor muydu? Bir ay sonra, fazladan birkaç ay daha hayatta kalmasını sağlayacak ameliyata girerken, yazısının *The New York Times*'a gönderilmesini istedi ve yazı ertesi gün yayımlandı. "Benim Hayatım" yazısına gösterilen müthiş sıcak ilgi onu son derece mutlu etti.

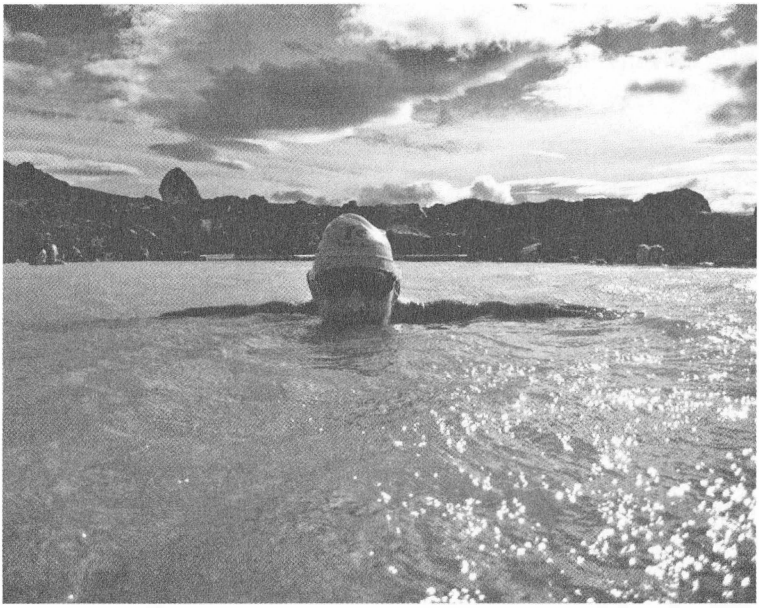
2015 yılının Mayıs ve Haziran aylarında ve Temmuz başında, nispeten iyi olan sağlığının tadını çıkardı – yazı yazdı, yüzdü, piyano çaldı, seyahat etti. Bu dönemde birkaç yazı daha kaleme aldı. Bu yazılar arasında yer alan "Benim Periyodik Tablom"da elementlerin periyodik tablosuna ömür boyu duyduğu sevgiye ve kendi ölümlülüğüne dair fikirlerini dile getirdi.

Ağustos ayı geldiğinde Dr. Sacks'ın sağlığı hızla kötüye gidiyordu; yine de son takatini yazmaya adadı. Bu kitaptaki son yazı olan "Şabat Günü" onun için özellikle önemliydi, her bir sözcüğün üzerinden tekrar tekrar geçip adeta yazının özünü imbikten süzdü. Söz konusu yazı 30 Ağustos 2015'teki ölümünden iki hafta önce yayımlandı.

Kate Edgar – Bill Hayes

Benim Periyodik Tablom

Civa

Dün gece rüyamda cıva gördüm; havaya yükselen ve yere düşen, kocaman, ışıl ışıl cıva küreleri. Cıvanın element numarası 80, gördüğüm rüya da salı günü seksen yaşıma basacağımı hatırlatıyor bana.

Atom numaralarını öğrendiğim çocukluk çağımdan beri elementler ve doğum günleri benim için hep içe içe geçti. On bir yaşımda "Ben sodyumum" (11. element) diyebiliyordum, şimdi yetmiş dokuz yaşımdayken de altınım ben. Birkaç yıl önce bir arkadaşıma sekseninci doğum günü hediyesi olarak bir şişe cıva –ne sızdıran ne de kırılan özel bir şişeydi– verdiğimde, önce bana tuhaf bir bakış atmış ama daha sonra büyüleyici bir mektup göndermişti. Mektubunda, "Sağlığım için her sabah biraz içiyorum" diye espri yapıyordu.

Seksen! İnanılır gibi değil. Çoğu zaman hayatın daha yeni başlamak üzere olduğunu hissediyorum, ama bir an sonra ömrümün neredeyse bittiği kafama dank ediyor. Annem on sekiz çocuğun on altıncısıydı; bense onun dört oğlunun en küçüğü, aynı zamanda anne tarafından bir sürü kuzenimin de neredeyse en genciydim. Lisedeyken de sınıftaki en genç oğlan hep bendim. Her ne kadar şimdi tanıdığım muhtemelen en yaşlı insan olsam da bu en genç olma duygusunu hiç kaybetmedim.

Tek başıma dağda dolaşırken feci halde düşüp bacağımı kırdığımda, kırk bir yaşımda öleceğimi düşünmüştüm. Bacağımı elimden geldiğince sabitlemiş ve kollarımın yardımıyla, beceriksizce de olsa dağdan inmeye başlamıştım. Ondan sonraki uzun saatler boyunca iyi kötü bir yığın anı zihnime akın etmişti. Çoğu şükran havası taşıyordu; başkaları tarafından bana verilmiş şeyler için duyduğum şükran, bunlara karşılık ben de onlara bir şeyler verebildiğim için duyduğum şükran. İkinci kitabım olan *Uyanışlar* önceki yıl yayımlanmıştı.

Seksen yaşıma ramak kala –hiçbiri elden ayaktan düşürmeyen– bir sürü tıbbi ve cerrahi derdim varken hayatta kalabildiğim için sevinç duyuyorum. Hava şahane olunca bazen içimden "Ölü olmadığım için mutluyum!" cümlesi kopuyor. (Benim bu halim bir arkadaşımdan dinlediğim bir hikâyede anlatılanla tezat içinde. Kendisi harika bir bahar sabahı Paris'te Samuel Beckett'le birlikte yürürken ona "Böyle bir günde hayatta olduğun için mutluluk duymuyor musun?" diye sormuş. Beckett'in cevabı, "O kadar ileri gitmem" olmuş.) Bazıları harikulade, bazılarıysa dehşet verici çok şey yaşayıp gördüğüm için şükran duyuyorum. Keza bir düzine kitap yazabildiğim, dostlarımdan, meslektaşlarımdan ve okurlardan sayısız mektup aldığım ve Nathaniel Hawthorne'un "dünyayla ilişkiye girmek" dediği şeyin zevkine vardığım için minnettarım.

Boşa harcadığım (ve halen harcamakta olduğum) onca zamana üzülüyorum. Yirmi yaşımda olduğum gibi şimdi seksen yaşımda da acı verecek kadar utangacım diye üzülüyorum. Anadilimden başka bir dil konuşamıyorum diye üzülüyorum. Bir de yeteri kadar seyahat edip diğer kültürleri tanımadığıma üzülüyorum.

Hayatımı tamamlamaya çalışmam gerektiğini hissediyorum, "bir hayatı tamamlamak" ne demekse artık. Doksanlı ve yüzlü yaşlardaki bazı hastalarım *nunc dimittis* ilahisini söylüyor: "Dolu dolu bir hayat yaşadım ve şimdi gitmeye hazırım." O insanların bazılarına göre bu, cennete gitmek demek, cehenneme değil de hep cennete; gerçi hem Samuel Johnson hem de James Boswell cehenneme gitme fikrinden ürpermiş ve böyle inançlarla işi olmayan David Hume'a fena bozulmuştu. Ölümden sonra bir varoluşa ne inancım var ne de ona yönelik bir isteğim; bir tek dostlarımın hatırında kalmaya inanıyorum ve bazı kitaplarımın ölümümden sonra da insanlara bir şeyler "söylemesini" umuyorum.

W. H. Auden bana sık sık seksen yaşına kadar yaşayacağını, sonra da "basıp gideceğini" sandığını söylerdi (çok değil, altmış yedisine kadar yaşadı). Ölümünün üzerinden kırk yıl geçmiş

olsa da onu, anne babamı ve eski hastalarımı sıkça rüyamda görürüm; hepsi uzun zaman önce bu dünyadan ayrılmış olsa da hayatımda önemli yer tutan bu insanlara duyduğum sevgi içimde yaşıyor.

Seksen yaşındaki bir insanın hayatında, bunama veya felç heyulası ufukta görünür. İnsanın akranlarının üçte biri ölmüştür ve çok daha fazlası ciddi bir zihinsel veya bedensel hasarla trajik ve en alt düzeyde bir varoluşa mahkûm olmuştur. Seksen yaşında, elden ayaktan düşmenin bütün belirtileri kendini apaçık gösterir. İnsanın tepkileri biraz yavaşlar, hafızasındaki isimler daha sık uçup gider ve insan enerjisini idareli kullanmak zorunda kalır; fakat hal böyle olsa bile insan çoğu zaman içinin yaşam ve enerjiyle dolup taştığını ve hiç de "ihtiyar" olmadığını hissedebilir. Şansım yaver giderse belki birkaç yıl daha iyi kötü yaşayabilir ve Freud'un üzerinde ısrarla durduğu, yaşamdaki en önemli iki şeyi, sevmeyi ve çalışmayı özgürce sürdürebilirim.

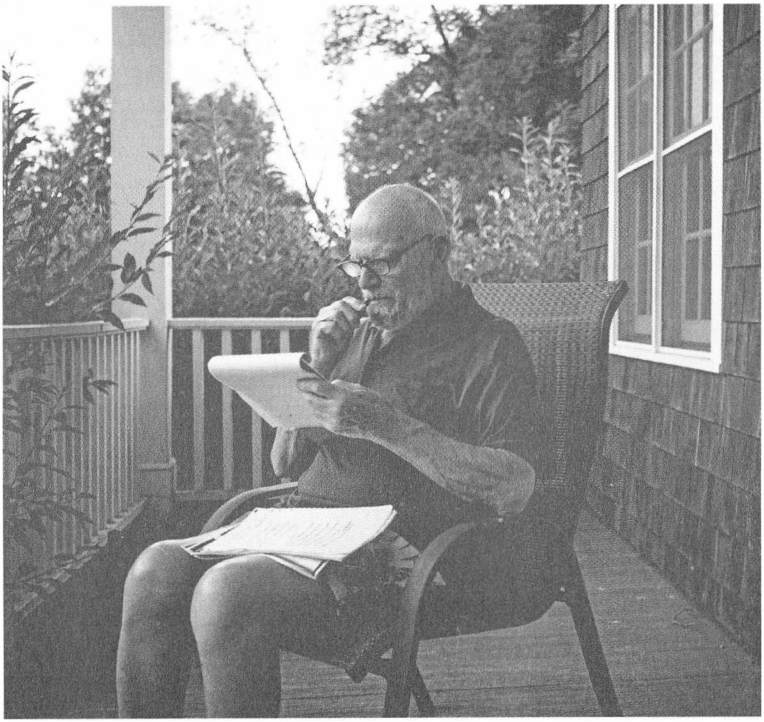
Ölüm, vakti geldiğinde, umarım beni çalışma esnasında bulur, Francis Crick'e olduğu gibi. Kendisine kolon kanserinin nüksettiği bildirildiğinde önce tek kelime bile etmemiş, kısa bir süre uzaklara bakmış, sonra zihnini kurcalayan düşüncelere geri dönmüştü. Birkaç hafta sonra hastalığı konusunda konuşması için ısrar edilince, "Başlangıcı olan her şeyin bir sonu vardır" demişti. Seksen sekiz yaşında ölmek üzereyken bile hâlâ var gücüyle en yaratıcı çalışmalarına devam ediyordu.

Doksan dördüne kadar yaşamış olan babam, seksenli yaşlarının hayatının en keyifli dönemlerinden biri olduğunu sık sık söylerdi. Benim şimdilerde hissetmeye başladığım gibi o da zihinsel hayatının ve perspektifinin daraldığını değil, genişlediğini hissetmişti. İnsan bu yaşta uzun bir yaşam deneyimine sahip olur, sadece kendi yaşam deneyimine değil, başkalarınınkine de. Zaferlere ve trajedilere, ani yükseliş ve düşüşlere, devrimlere ve savaşlara, büyük başarılara ve derin belirsizliklere şahit olur. Büyük kuramların yükseldiğini, sonra katı gerçeklere toslayıp devrildiğini görür. Geçiciliğin ve belki de güzelliğin daha fazla farkına varır. Seksen yaşındaki bir kişi uzun menzilli bir bakışa

ve daha erken yaşlarında sahip olamayacağı canlı ve yaşanmış bir tarih duygusuna sahip olabilir. Ben bir yüzyılın ne demek olduğunu iliklerime kadar hissedip tahayyül edebiliyorum; bunu kırk veya altmış yaşımdayken yapamazdım. Yaşlılık çağını, insanın ne yapıp edip katlanması ve en iyi şekilde değerlendirmesi gereken her daim kasvetli bir çağ olarak değil, eski günlerin suni zorunluluklarından kurtulmuş bir halde neyi istiyorsa onu keşfedebileceği ve bütün bir ömrün düşüncelerini ve duygularını birbirine bağlayabileceği bir serbest zaman ve özgürlük çağı olarak görüyorum.

Sekseninci yaşımı iple çekiyorum.

Benim Hayatım

Bir ay önce sağlığımın yerinde olduğunu düşünüyor, hatta kendimi turp gibi hissediyordum. Seksen bir yaşımda hâlâ günde bir buçuk kilometre yüzebiliyorum. Ne var ki artık şans yüzüme gülmüyor; birkaç hafta önce karaciğerimde çoklu metastaz olduğunu öğrendim. Dokuz yıl önce sağ gözümde, ender rastlanan bir tümör bulunmuştu: Oküler melanom. Tümörü yok etmek için yapılan radyoterapi ve lazer tedavisi sonunda sağ gözümü kör etti. Ancak oküler melanom vakaların belki yüzde ellisinde başka bir organa yayılsa da benim özel durumumda bu ihtimal çok daha düşüktü. Ben talihsiz olanlar arasındayım.

İlk teşhisten sonra bana sağlıklı ve üretken bir dokuz yıl bahşedildiği için şükrediyorum, ama artık ölümle yüz yüzeyim. Kanser karaciğerimin üçte birini ele geçirdi, ilerlemesi yavaşlatılabilse de bu türden bir kanser durdurulamaz.

Önümde bekleyen ayları sonuna kadar nasıl yaşayacağımı seçmek artık bana kalmış. Elimden geldiğince dolu dolu, derinlikli ve üretken bir şekilde yaşamam gerekiyor. Bu noktada, sevdiğim düşünürlerden biri olan David Hume'un sözleri bana cesaret veriyor. Kendisi altmış beş yaşında ölümcül bir hastalığa yakalandığını öğrenmesi üzerine 1776 yılının Nisan ayında oturup tek bir günde kısa bir otobiyografi yazmış ve adını "Benim Hayatım" koymuştu.

"Şimdi hızlı bir çözülme bekliyorum" diye yazmıştı. "Hastalığımdan dolayı pek acı çekmedim; bundan daha ilginç olanı, şahsen büyük bir çöküş yaşamama rağmen neşem bir an bile azalmadı... Her zamanki çalışma şevkine ve insanlarla birlikte olma sevincine yine sahibim."

Seksenimi devirme şansına eriştim, Hume'un altmış beş yılına ilaveten bana verilmiş on beş yıl çalışma ve sevgiyle eşit derecede doluydu. Bu süre zarfında beş kitap yayımladım ve bir

otobiyografi (Hume'un birkaç sayfalık otobiyografisinden daha uzun) tamamladım; birkaç başka kitabı da neredeyse bitirmek üzereyim.

Hume şöyle devam ediyor: "Ben... öfkesini kontrol edebilen, yumuşak başlı bir mizaca ve dışa açık, sosyal ve neşeli bir haletiruhiyeye sahip, bağlılık duyabilen ama kolay kolay husumete kapılmayan ve bütün arzularında fevkalade ölçülü bir adamım."

Bu noktada Hume'dan ayrılıyorum. Sevgi dolu ilişkilerin ve arkadaşlıkların keyfini çıkarmış ve kimseye ciddi bir düşmanlık beslememiş olsam da yumuşak başlı bir mizaca sahip olduğumu söyleyemem (ne de beni tanıyanlar söyleyebilir). Aksine ben şiddetli hevesleri olan ve bütün arzularında son derece ölçüsüz davranan, ateşli bir mizacın insanıyım.

Bununla birlikte Hume'un yazısındaki bir satır bana bilhassa doğru geliyor: "Zordur," diye yazıyor, "hayattan şimdi benim kopmuş olduğumdan daha fazla kopmak."

Geçen birkaç gün zarfında hayatımı, epeyce yüksek bir yerden seyrettiğim bir çeşit manzara gibi görebildim, bütün parçalarının birbirine bağlı olduğunu hissettiren ve giderek derinleşen bir duygu eşliğinde. Bu demek değil ki hayatla işim bitti. Aksine, kendimi fevkalade canlı hissediyorum ve geriye kalan zamanımda dostluklarımı derinleştirmeyi, sevdiğim insanlarla vedalaşmayı, daha çok yazmayı, gücüm yeterse seyahat etmeyi, yeni anlayış ve içgörü seviyelerine ulaşmayı diliyor ve umuyorum.

Bunun için yürekli, berrak ve açık sözlü olmak gerekir; dünyayla olan hesaplarımı temize çekmeye çalışmalıyım. Bununla beraber biraz eğlence (ve hatta bir miktar aptallık) için de zaman kalacak.

Aniden beliren berrak bir odaklanma ve perspektif kazandığımı hissediyorum. Gereksiz hiçbir şeye ayıracak zamanım yok. Kendime, işime ve dostlarıma odaklanmalıyım. Artık her gece *NewsHour* programını seyredemem. Küresel ısınmaya dair politikalara ve savlara dikkat kesilemem artık.

Bunu yapmak kayıtsızlık göstermek değil, araya mesafe koymak; Ortadoğu'yla, küresel ısınmayla, artan eşitsizlikle hâlâ

derinlemesine ilgiliyim ama bunlar artık benim işlerim değil; geleceğe ait işler. Yetenekli genç insanlarla, hatta bana biyopsi yapıp metastazlarımı teşhis eden genç insanla karşılaştığımda seviniyorum. Geleceğin emin ellerde olduğunu seziyorum.

Geçirdiğim şu yaklaşık on yıllık zaman zarfında çağdaşlarımın ölümlerine karşı giderek daha duyarlı hale geldim. Benim neslim miadını dolduruyor ve her ölümde benden bir parçanın aniden kopup gittiğini hissediyorum. Biz buradan göçüp gittiğimizde bizim gibi insanlar artık olmayacak, ama zaten kimse kimseye benzemiyor ki. İnsan öldüğünde yerine başkası konamaz. Doldurulamaz bir boşluk bırakır ardında, çünkü her insan tekinin kaderinde –genetik ve sinirsel kaderinde– biricik bir fert olmak, kendi yolunu bulmak, kendi hayatını ve kendi ölümünü yaşamak yazılıdır.

Korkmuyormuş gibi davranamam. Öte yandan içimdeki baskın duygu şükran duygusu. Sevdim ve sevildim, çok şey aldım ve aldıklarımın karşılığında bir şeyler verdim; okudum, seyahat ettim, düşündüm, yazdım. Dünyayla ilişkiye geçtim, yazarlar ve okurlar arasındaki özel ilişki yoluyla yaptım bunu.

Her şeyden önemlisi, bu güzelim gezegende duyarlı bir varlık, düşünen bir hayvan olarak bulundum ve bu başlı başına müthiş bir ayrıcalık ve serüvendi.

Benim Periyodik Tablom

A.R.LURIA

Nature ve *Science* gibi dergilerin her hafta elime ulaşmasını hevesle, hatta sabırsızlıkla bekliyorum, ulaştıklarında da hemen fizik bilimleri makalelerine göz atıyorum; aslında biyoloji ve tıp makalelerini merak etmem gerek ama çocukluğumda beni ilk büyüleyen, fizik bilimleri olmuştu.

Nature dergisinin son sayısında Nobel ödüllü fizikçi Frank Wilczek'in heyecan verici bir makalesi vardı. Söz konusu makale nötron ve protonların birbirinden çok farklı olmayan kütlelerini hesaplamanın yeni bir yöntemini ele alıyordu. Bu yeni hesaplama nötronların protonlardan azıcık ağır geldiğini ve kütlelerinin oranının 939,56563'e 938,27231 olduğunu doğruluyor; bu fark önemsiz gibi görülebilir, ama başka türlü olsaydı, bildiğimiz evren asla meydana gelemezdi. Bunu hesaplama başarısı, "atom fiziğinin zaten ulaştığı kesinlik ve çok yönlülüğe nükleer fiziğin de ulaşacağı bir geleceği öngörme cesaretini veriyor bize" diye yazıyor Wilczek; ne yazık ki benim asla göremeyeceğim bir devrim bu.

Francis Crick "zor mesele"nin –beyinde bilincin nasıl oluştuğunu anlamanın– 2030'da çözüleceği kanısındaydı. Nörobilimci arkadaşım Ralph Siegel'e sık sık "Sen buna tanık olacaksın" der ve bana dönüp eklerdi: "Benim yaşıma kadar yaşarsan sen de göreceksin Oliver." Crick seksenlerinin sonlarına kadar yaşadı ve son nefesini verene değin bilinç üzerine düşünmeyi ve çalışmayı sürdürdü. Ralph erken öldü, elli iki yaşındaydı; şimdi de ben seksen iki yaşımda ölümcül bir hastalığın pençesindeyim. Bilinçle ilgili "zor mesele"yle fazla meşgul olmadığımı söylemeliyim; aslına bakarsanız onu bir mesele olarak bile görmüyorum; fakat Wilczek'in hayal ettiği yeni nükleer fiziği ve fizik ve biyoloji bilimlerinde gerçekleşecek başka bir sürü çığır açıcı gelişmeyi göremeyeceğim için üzülüyorum.

• • •

Birkaç hafta önce, şehir ışıklarından çok uzaktaki bir kırda, gökyüzünün bir ucundan öteki ucuna "yıldızların toz zerreleri gibi serpildiğini" (Milton'ın sözü) gördüm; böylesi bir gökyüzünün olsa olsa Şili'deki (dünyanın en güçlü teleskoplarından bazılarının bulunduğu) Atacama gibi yüksek ve kuru platolarda görülebileceğini zannederdim. İşte bu semavi görkem ne kadar az zamanımın, ne kadar az ömrümün kaldığını aniden kafama dank ettirdi. Semavi güzellik ve ebediyet duygularım fanilik ve ölüm duygularıyla ayrılmaz şekilde kaynaşmıştı.

Dostlarım Kate ve Allen'a, "Ölüm döşeğindeyken böyle bir gökyüzünü tekrar görmek isterdim" dedim.

"O halde seni dışarıya tekerlekli bir araçla çıkarırız" diye karşılık verdiler.

Metastatik kanserimle ilgili Şubat ayında yazdığım yazıdan bu yana aldığım, insanların sevgi ve takdirlerini bildirdikleri yüzlerce mektupla ve her şeye rağmen iyi ve faydalı bir hayat yaşadığım hissiyle teselli buluyorum. Bütün bunlar karşısında çok sevinçli ve müteşekkirim; ama yine de hiçbiri o gece seyrine daldığım yıldızlarla dolu gökyüzü kadar derinden etkilemedi beni.

Kaybetme –sevdiğim insanları kaybetme– olgusuyla, çocukluğumun başlarından itibaren insan dışındaki şeylere yönelerek başa çıkma eğiliminde oldum. İkinci Dünya Savaşı patlak verdiği sırada altı yaşında bir çocukken yatılı okula gönderildiğimde, sayıları kendime dost belledim; on yaşımda Londra'ya döndüğümde bu sefer elementler ve periyodik tablo yarenlik etti bana. Hayatımda geçirdiğim sıkıntılı zamanlar beni fizik bilimlerine, ne hayatın ne de ölümün olduğu bir dünyaya yönelmeye veya dönmeye sevk etti.

Ve şimdi geldiğim bu noktada, ölüm artık soyut bir kavram olmaktan çıkıp varlığını –inkâr edilemeyecek kadar yakın olan varlığını– hissettirirken, tıpkı çocukken yaptığım gibi, çevremi yeniden metaller ve minerallerle, sonsuzluğun

o küçük sembolleriyle sarıyorum. Yazı masamın bir ucunda gözü okşayan bir kutunun içinde 81 numaralı element bulunuyor. Bu elementi bana İngiltere'deki element-arkadaşlarım gönderdi. Geçen temmuz ayında kutladığım seksen birinci yaş günümün hatırası olarak kutunun üzerinde "Mutlu Talyum Yılı" yazıyor. Sonra, daha bu ayın başlarında kutladığım seksen ikinci doğum günüm için 82 numaralı element olan kurşuna ayrılmış bir alan var. İşte bu da küçük bir kurşun mahfaza; içinde 90 numaralı element olan toryum var; kristalimsi toryum elmas kadar güzel ama tabii ki radyoaktif, kurşun mahfazanın esprisi de bu.

• • •

Yılın ilk günlerinde, kanser olduğumu öğrendikten sonra geçirdiğim haftalarda, metastazlar karaciğerimin yarısını ele geçirmiş olduğu halde kendimi gayet iyi hissediyordum. Şubat ayında karaciğer atardamarlarına minik kürecikler enjekte edilerek –embolizasyon denen yöntem– karaciğerimdeki kanser tedavi edildiğinde iki hafta kendimi berbat hissettim, ama daha sonra bedensel ve zihinsel enerjiyle dolmuş bir halde fevkalade iyi hissettim kendimi. (Metastazlar embolizasyon sayesinde geçici olarak neredeyse tamamen silinip gitmişti.) Aslında hastalık geriletilmemiş, bana sadece bir mola sunulmuş, dostluklarımı derinleştirmek, hastalarımı görmek, yazmak ve vatanım İngiltere'ye dönmek için zaman tanınmıştı. O günlerde insanlar ölümcül vaziyette olduğuma pek inanamıyorlardı ve ben de içinde bulunduğum hali kolayca unutabiliyordum.

Bu sağlık ve dinçlik duygusu mayıs ayından hazirana geçerken zayıflamaya başladı; ama yine de seksen ikinci doğum günümü güzelce kutlayabildim. (Auden, "İnsan kendini nasıl hissederse hissetsin doğum gününü her zaman kutlamalı" derdi hep.) Fakat şimdi biraz mide bulantısı ve iştahsızlık çekiyorum; gündüzleri üşüyor, geceleri terliyorum ve en önemlisi iliklerime kadar işleyen bir yorgunluk hissediyorum, işlerin dozunu kaçı-

rıp kendime fazla yüklendiğimde aniden bitkinlik çöküyor. Her gün yüzmeye devam ediyorum, ama şimdi biraz nefes darlığı çektiğim için eskisinden daha yavaş yüzüyorum. Önceleri bunu kabullenmeyebiliyordum ama hasta olduğumu artık biliyorum. 7 Temmuz'da çektirdiğim tomografi, metastazların karaciğerimde nüksetmekle kalmayıp artık başka yerlere de yayıldığını doğruladı.

Geçen hafta yeni bir tedavi türü olan immünoterapi görmeye başladım. Zararları yok değil, ama umarım bana birkaç güzel ay daha kazandırır. Öte yandan, bu tedaviye başlamadan önce biraz eğlenmek istiyordum: Duke Üniversitesi'ndeki şahane lemur araştırma merkezini görmek amacıyla Kuzey Carolina'ya yolculuk etmek. Lemurlar bütün primatların geldiği ortak atayla yakın akrabalar; elli milyon yıl önce atalarımdan birinin, günümüz lemurlarından pek farklı olmayan ve ağaçta yaşayan küçük bir canlı olduğunu düşünmek beni mutlu ediyor. Sıçrayışlarındaki canlılığı, meraklı doğalarını seviyorum.

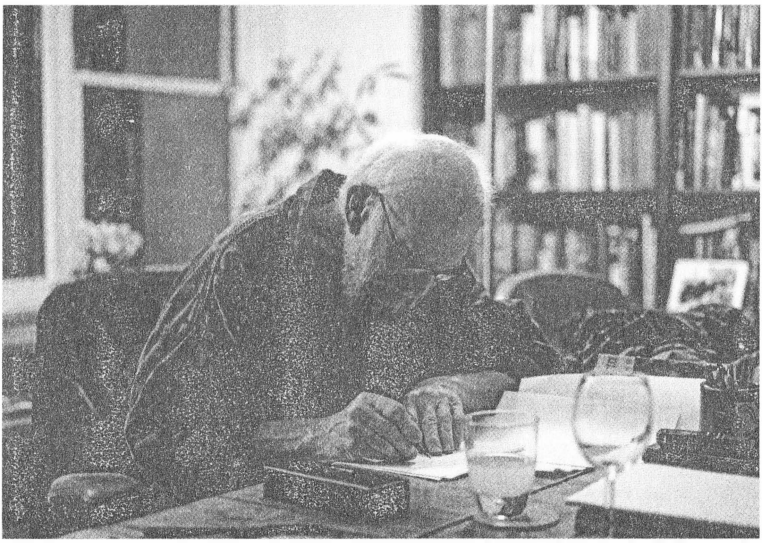
• • •

Masamdaki kurşun dairesinin yanında bizmut bölgesi var: Avustralya'dan gelmiş, doğal oluşumlu bizmut; Bolivya'daki bir madenden çıkarılmış, ufak limuzinlere benzeyen bizmut külçeleri; metal eriyiğinin yavaş yavaş soğumasıyla bir Hopi köyü gibi kat kat şekillenen parlak ve güzel kristaller oluşturmuş bizmut; Öklid'i ve geometrinin güzelliğini selamlayan, bizmuttan yapılmış bir silindir ve bir küre.

Bizmut 83 numaralı element. Seksen üçüncü doğum günümü göreceğimi sanmasam da "83"ün etrafta bulunmasında umut veren, cesaret aşılayan bir şey olduğunu seziyorum. Dahası, metal severlerin bile genelde önemsemeyip göz ardı ettikleri bizmuta, bu gösterişsiz gri renkli metale düşkünlüğüm var. Kötü muamele görmüş veya kenara itilmiş kişilere karşı bir doktor olarak duyduğum şefkat inorganik dünyaya kadar uzanıp bizmut için hissettiğim şefkatte kendine paralel bir ifade buluyor.

Polonyum (seksen dördüncü) doğum günümü göremeyeceğimden neredeyse eminim; zaten öldürücü nitelikteki yoğun radyoaktivitesiyle polonyumdan zerre kadar olsun istemiyorum çevremde. Fakat öte yandan masamın –periyodik tablomun– diğer ucunda güzelce işlenmiş bir parça berilyum (4 numaralı element) var, bana çocukluğumu ve yakında son bulacak hayatımın ne kadar uzun zaman önce başladığını hatırlatsın diye.

Şabat Günü

Annemle on yedi kardeşi Ortodoks Musevi terbiyesiyle yetişmişti; annemin babası bütün fotoğraflarında başında takkesiyle görünür; hatta geceleyin takkesi düştüğünde uykudan uyandığını bile anlatmışlardı bana. Babam da Ortodoks Musevi bir geçmişten geliyordu. Hem annem hem de babam Dördüncü Emir'e ("Şabat gününü takdis etmek için onu hatırında tut") sıkı sıkıya riayet eder, Şabat günü (bizim Litvanya kökenli Yidiş lehçemizdeki telaffuzumuzla "Şabos") haftanın geri kalan günlerinden tamamen farklı geçerdi. Ne çalışmaya, ne araba sürmeye, ne de telefon kullanmaya izin vardı; keza ışığı ve sobayı yakmak da yasaktı. Fakat doktor oldukları için annem ve babam bu duruma istisna teşkil ediyorlardı. Telefonun fişini çekme lüksleri olmadığı gibi araba kullanmaktan da tamamen geri duramıyorlardı; çünkü gerektiği zaman hastaları görmeye, ameliyata veya doğum yaptırmaya hazır olmak zorundaydılar.

Londra'nın kuzeybatısındaki Cricklewood'da, inançlarına sıkıca bağlı bir Ortodoks Yahudi cemaatinin içinde yaşardık; kasap, fırıncı, bakkal, manav, balıkçı, hepsi Şabat günü geldiğinde dükkânını vaktinde kapatır ve pazar sabahına kadar da açmazdı. Esnafla birlikte bütün komşularımızın, aynı bizim yaptığımız gibi Şabos'u kutladığını tahayyül ederdik.

Cuma günü öğle sularında annem cerrah kimliğinden ve önlüğünden soyunur ve zamanını Şabos için balık köftesi ve başka leziz yemekler yapmaya ayırırdı. Akşam karanlığı çökmeden hemen önce o güne özel mumları yakar, onlardan yükselen alevleri avuçlarıyla sarıp dua okurdu. Tiril tiril yeni Şabos kıyafetlerimizi giyer ve Şabat gününün ilk ziyafeti olan akşam yemeği için masanın etrafında toplaşırdık. Babam gümüşten yapılma şarap kadehini kaldırarak kutsama dualarıyla Kiduş

duasını okurdu; yemekten sonra da onun öncülüğünde hepimiz şükran duasını okurduk.

Cumartesi sabahları ben ve üç ağabeyim, Walm Lane'deki Cricklewood Sinagogu'na giden anne babamızın peşine takılırdık; burası o zamanlar Doğu Yakası'ndan Cricklewood'a göç eden Yahudilerin bir kısmına hizmet vermesi için 1930'larda inşa edilmiş büyük bir sinagogdu. Çocukluğumda her zaman dolu olurdu. Hepimizin kendi yeri vardı, erkekler alt katta, kadınlarsa –annem, teyzelerim, halalarım ve kuzenlerim– üst katta otururlardı. Küçük bir çocukken bazen ayin sırasında dönüp onlara el sallardım. Gerçi dua kitabındaki İbraniceyi anlayamıyordum ama sesi kulağıma çok güzel geliyordu, özellikle de şahane koro şefimiz öncülüğünde okunan o eski Ortaçağ dualarını dinlemeyi çok seviyordum.

Ayinden sonra hepimiz sinagogun dışında toplaşıp kaynaşırdık; derken çoğu zaman Florrie Teyzeciğimin üç çocuğuyla kaldığı evine gider, öğle yemeği için iştahımızı kabartmaya yetecek lezzette kırmızı şarap ve ballı pasta eşliğinde Kiduş duasını okurduk. Evde yenen soğuk öğle yemeğinin –balık köftesi, poşe somon ve pancar reçeli– ardından cumartesi öğleden sonraları, hastaneden annemle babama gelen acil aramalar araya girmediği takdirde aile ziyaretlerine ayrılırdı. Amcalarım ve dayılarım, halalarım ve teyzelerim, kuzenlerim çay içmeye bize gelirlerdi veya biz onlara giderdik. Hepimiz birbirimize yürüme mesafesinde otururduk.

• • •

İkinci Dünya Savaşı, Cricklewood'daki Yahudi cemaatimizi kırıp geçirdi; İngiltere genelinde Yahudi cemaati savaş sonrası yıllarda binlerce ferdini kaybedecekti. O yıllarda kuzenlerim de dahil olmak üzere pek çok Yahudi, İsrail'e göç etti; diğerleriyse Avustralya, Kanada ya da ABD'ye gitti; en büyük ağabeyim Marcus 1950'de Avustralya'ya göç etti. Kalanlarsa asimile oldular ve Museviliğin seyreltilmiş biçimlerini benimsediler. Ben

çocukken ağzına kadar dolan sinagogumuzun cemaati yıldan yıla azaldı.

1946'da, içinde onlarca akrabamın da bulunduğu nispeten dolu bir sinagog cemaatine bar mitsva pasajımı okudum; ama bu benim için resmi Yahudi vecibelerinin sonuydu. Bir Yahudi yetişkinin yerine getirmesi gereken dini vazifeleri –her gün dua etmek, hafta içi her sabah duadan önce tefilin takmak– benimsemedim ve anne-babamın inanç ve âdetlerinden yavaş yavaş uzaklaştım; yine de on sekiz yaşıma gelene kadar kesin bir kopuş söz konusu değildi. On sekizimdeyken bir gün, cinsel duygularımı merak eden babam erkeklerden hoşlandığımı itiraf etmeye zorladı beni.

"Hiçbir şey yapmadım," dedim, "sadece içimdeki bir his işte, ama sakın anneme söyleme, kadıncağız bunu kaldıramaz."

Ama söyledi; ertesi sabah annem yüzünde dehşet dolu bir ifadeyle yanıma gelip avazı çıktığı kadar bağırdı: "İğrençsin. Keşke hiç doğmasaydın." (O an aklından Levililer'deki şu ayetin geçtiğinden eminim: "Eğer bir erkek, başka bir erkekle cinsel ilişki kurarsa, ikisi de iğrençlik etmiş olur. Kesinlikle öldürülecekler. Ölümü hak etmişlerdir.")

Bu mesele bir daha hiç açılmadı ama annemin yüzüme karşı sarf ettiği haşin sözler, dinin bağnazlığa ve acımasızlığa yol açma potansiyelinden nefret etmeme neden oldu.

1960'ta doktor olduktan sonra birdenbire kendimi ailemin ve cemaatimin yaşadığı İngiltere'nin dışına attım ve tanıdık hiç kimsemin olmadığı Yeni Dünya'ya yelken açtım. Los Angeles'a taşındıktan sonra, Muscle Plajı'ndaki haltercilerin ve California Üniversitesi'ndeki stajyer nöroloji hekimi arkadaşlarımın arasında kendime bir tür çevre edindim; fakat hayatımda daha derin bir bağın –"anlamın"– özlemini çekiyordum ve sanırım bunun eksikliği beni 1960'larda intihara yakın bir amfetamin bağımlılığına sürükledi.

New York'ta Bronx'ta bulunan bir kronik hastalıklar hastanesinde (*Uyanışlar*'da anlattığım "Mount Carmel") kendime anlamlı bir iş bulunca yavaş yavaş iyileşmeye başladım. Oradaki

hastalarım beni adeta büyülemişlerdi, onlara derin bir sevgi duyuyordum; hikâyelerini –halkın ve aslında çoğu meslektaşımın da hiç bilmediği, hatta aklına hayaline getiremeyeceği durumların hikâyelerini– anlatmayı kendime görev belledim. Yapmam gereken işi nihayet bulmuştum ve bu işi meslektaşlarımdan pek teşvik almasam da inatla ve azimle sürdürdüm. Neredeyse farkında olmadan bir hikâye anlatıcısı olmuştum artık, üstelik tıbbi anlatılara neredeyse hiç rastlanmadığı bir zamanda. Ama bu durum cesaretimi kırmadı, çünkü beslendiğim kaynak on dokuzuncu yüzyılın çok önemli nörolojik vaka tarihçeleriydi (ve bu noktada büyük Rus nöropsikolog A. R. Luria bana cesaret aşıladı). Önümde bekleyen onca yıl boyunca, yalnızlıkla dolu ama derin bir tatmin duygusu veren bir hayat, neredeyse bir keşiş hayatı sürecektim.

• • •

1990'lı yıllarda, akranım olan bir kuzenimle tanıştım: Robert John Aumann. Dinç ve atletik yapısı ve onu altmışında bile eski bir bilge gibi gösteren uzun beyaz sakalıyla çarpıcı bir görünüşe sahipti. Entelektüel açıdan müthiş güçlüydü ama aynı zamanda fevkalade cana yakın ve sevecen bir adamdı; dine derinden bağlıydı; aslına bakarsanız "bağlılık" gözde sözcüklerinden biriydi. Her ne kadar yazdığı kitaplarda, ekonomi ve insani ilişkiler alanlarında akılcılığı savunsa da onun nazarında inanç ile akıl arasında bir çatışma söz konusu değildi.

Kapımda bir mezuza bulundurmamı ısrarla istediği için bana İsrail'den bir tane getirmişti. "İnançlı biri olmadığını biliyorum, ama ne olursa olsun bir tane bulundur" demişti. Bu mevzuda onunla tartışmaya girmedim.

2004 yılında kendisiyle yapılan kayda değer bir röportajda Robert John, matematik ve oyun teorisi alanlarında hayatı boyunca sürdürdüğü çalışmaları anlattı; bunların yanı sıra aile hayatına, yaklaşık otuz kadar çocuğu ve torunundan bazılarıyla kayak yapmaya ve dağa tırmanmaya gidişine (kulplu tencereler

taşıyan bir koşer aşçısıyla birlikte) ve Şabat gününün kendisi için taşıdığı öneme değiniyordu.

"Şabat geleneği olağanüstü güzeldir," diyordu, "ama dindar değilseniz bu geleneği yaşamanız mümkün değildir. Bu, aslında toplumu geliştirme meselesi değildir; insanın kendi yaşam kalitesini geliştirmesi meselesidir."

2005 yılının Aralık ayında Robert John ekonomi alanında elli yıl boyunca yürüttüğü esaslı çalışmalardan ötürü Nobel Ödülü kazandı. Nobel Komitesi için hiç de kolay ağırlanacak bir misafir değildi, çünkü çok sayıda çocuğunun ve torununun da bulunduğu geniş ailesini yanına alarak gitmişti Stockholm'e ve aile fertlerinin hepsine özel koşer tabakları, kap kacakları ve yiyeceklerinin yanı sıra, Kutsal Kitap'ın yasakladığı yün-keten karışımından yapılmamış özel tören kıyafetleri temin etmek gerekmişti.

Aynı ay, bir gözüme kanser teşhisi kondu; ertesi ay tedavi için hastanede kaldığım sırada Robert John ziyaretime geldi. Nobel Ödülü ve Stockholm'deki törenle ilgili eğlenceli hikâyelerle doluydu, ama "Stockholm'e cumartesi günü gitmek zorunda kalsaydım ödülü reddederdim" demekten de geri durmadı. Şabat gününe bağlılığı, bu günün ona yaşattığı katıksız huzur ve dünyevi endişelerden sıyrılma duygusu Nobel Ödülü'ne bile galebe çalardı.

• • •

1955'te henüz yirmi iki yaşındayken bir kibutz'ta çalışmak üzere birkaç aylığına İsrail'e gittim ve işten keyif almış olsam da bir daha oraya gitmemeye karar verdim. Birçok kuzenim oraya taşınmış olmasına rağmen Ortadoğu politikası beni rahatsız ediyordu ve sıkı dindar bir toplumda kendimi yabancı hissetmekten kaygılanıyordum. Ancak 2014 baharında –zamanında annemin destekleyip ilgilendiği ve doksan sekiz yaşına kadar tıp alanında çalışmış bir doktor olan– kuzenim Marjorie'nin Kudüs'te ölüm döşeğinde olduğunu haber alınca vedalaşmak

için ona telefon ettim. Sesi beklemediğim kadar güçlü ve canlıydı, anneminkine çok benzeyen bir aksanla konuşuyordu. "Şimdi ölmeye niyetim yok," dedi; "18 Haziran'da yüzüncü yaş günümü kutlayacağım. Gelecek misin?"

"Evet, tabii ki" diye karşılık verdim. Telefonu kapadığımda, neredeyse altmış yıllık kararımdan birkaç saniye içinde döndüğümü fark ettim.

Tamamen bir aile ziyaretiydi benimkisi. Marjorie'nin yüzüncü yaş gününü geniş ailesiyle birlikte kutladık. Londra günlerimde çok yakın olduğum başka iki kuzenimle birlikte, saymakla bitmeyecek ikinci dereceden ve uzak kuzenlerimi ve elbette Robert John'u da görme fırsatını buldum. Ailem tarafından sarılıp sarmalandığımı çocukluğumdan beri ilk kez bu denli güçlü hissettim.

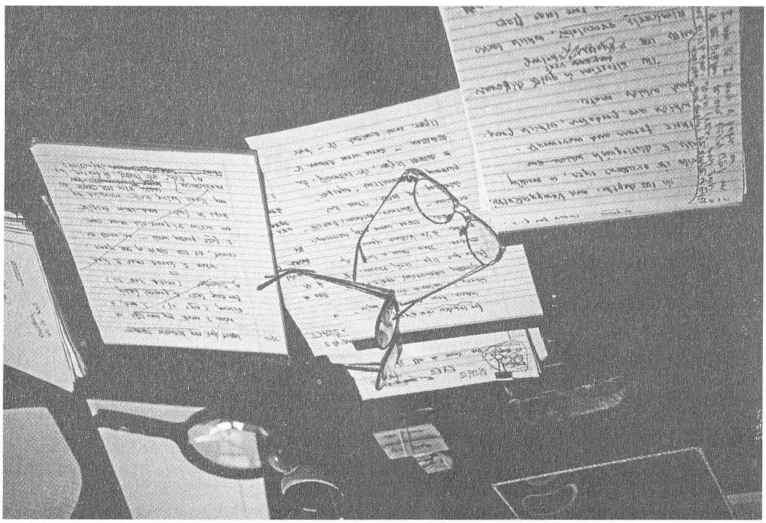
Ortodoks Musevi ailemi sevgilim Billy ile ziyaret ederken doğrusu biraz kaygılıydım; annemin sözleri hâlâ zihnimde yankılanıyordu; neyse ki Billy'yi de sıcak karşıladılar. Robert John, ailesinin Şabat günü açılış yemeğine Billy ile beni davet ederek, Ortodoks Museviler arasında bile tutumların kökten değiştiğini göstermiş oldu.

Şabat gününün, durdurulmuş bir dünyanın, zamanın dışındaki bir zamanın bize hissettirdiği huzur her şeye sirayet etmişti. Geçmişe özlem duymaya benzeyen bir efkârla içim dolup taşmıştı; merak ediyordum: Eğer A ve B ve C şimdikinden farklı olsaydı ne olurdu? O zaman nasıl biri olurdum ben? Ne çeşit bir hayat sürerdim?

2014 yılının Aralık ayında, *Hareket Halinde* adını verdiğim anılarımı tamamlayıp müsveddeyi yayıncıma gönderdim; gözümde dokuz yıl önce çıkan melanomdan kaynaklanan metastatik bir kansere yakalandığımı birkaç gün sonra öğreneceğim aklımın ucundan bile geçmezdi. Bunu öğrenmeden önce anılarımı tamamlayabildiğim ve hayatımda ilk kez, suçluluk duygusu uyandıran sırları içimde saklı tutmadan cinsel kimliğimi olduğu gibi dürüstçe ilan edebildiğim ve dünyayla açıkça yüzleştiğim için mutluyum.

Şubat ayında, aynı şekilde kanser hastalığım ve ölümle yüz yüze oluşum hakkında da dürüst davranmak zorunda olduğumu hissediyordum. Aslına bakarsanız, bu konu hakkında kaleme aldığım "Benim Hayatım" başlıklı yazım *The New York Times* gazetesinde yayımlandığında hastanedeydim. Temmuz ayında aynı gazete için fiziksel evrenin ve sevdiğim elementlerin hayat bulduğu bir yazı kaleme aldım: "Benim Periyodik Tablom".

Ve şimdi elden ayaktan düşmüş, nefesi tükenmiş, bir zamanlar sıkı olan kaslarım artık kanserle eriyip gitmiş bir haldeyken düşüncelerimin, giderek, doğaüstü veya ruhsal olana değil de yaşanmaya değer iyi bir hayattan kastedilen şeye, kendi içimde huzura kavuşmaya yöneldiğini görüyorum. Düşüncelerimin Şabat'a, dinlenme gününe, haftanın yedinci gününe ve belki de insan hayatının da yedinci gününe doğru kaydığını fark ediyorum; insanın, işini bitirdiğini hissettiği ve vicdanı rahat bir halde dinlenmeye çekilebileceği güne.

"Korkmuyormuş gibi davranamam. Öte yandan içimdeki baskın duygu şükran duygusu. Sevdim ve sevildim, çok şey aldım ve aldıklarımın karşılığında bir şeyler verdim; okudum, seyahat ettim, düşündüm, yazdım. (...) Her şeyden önemlisi, bu güzelim gezegende duyarlı bir varlık, düşünen bir hayvan olarak bulundum ve bu başlı başına müthiş bir ayrıcalık ve serüvendi."

İnsan beyninin ve sinir sisteminin gizemleri ve tuhaflıklarına dair unutulmaz incelemelerin yazarı nörolog Oliver Sacks, yaşamının son aylarında yaşlılık, hastalık ve ölümle yüzleştiği dört yazı yazdı. "Cıva", "Benim Hayatım", "Benim Periyodik Tablom" ve "Şabat Günü" başlıklı bu yazılarda, ardında bıraktığı hayata şükranla, yaklaşmakta olan ölüme ise şaşırtıcı bir sakinlikle bakan bilge bir Sacks var.

Can yaksalar da sonunda insana ilham veren yazılar... Okurlar için kalıcı bir armağan... Sacks'ın zarif kitabı okurlara bir dinginlik, hatta şükran hissi veriyor...
Washington Post

ISBN 978-975-08-3899-6
7 TL
9 789750 838996